

НАКОПИЧЕННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ, ЕФЕКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ВАЖЕЛЯ.

Анотація. Виявлено, що в результаті використання інтелектуального капіталу, що підсилює взаємодію ресурсів підприємства, виникає ефект інтелектуального важеля, який проявляється в істотному зростанні виробленої доданої вартості.

Постановка проблеми.

Як показують емпіричні дані, підприємства України мають в своєму розпорядженні багатий інтелектуальний людський потенціал у вигляді накопиченого освітнього, кваліфікаційного і творчого потенціалу працівників підприємства. Практично використовується і перетворюється в інтелектуальний людський капітал, що створює приріст доданої вартості підприємства, лише менша його частина. Недовикористання інтелектуального людського потенціалу, а також порушення механізму його відтворення і неефективність системи стимулювання творчої активності і самореалізації працівників ведуть до зменшення інтелектуального людського капіталу, а в довгостроковій перспективі - до його деградації, знецінення і втрати, що негативно відіб'ється на розвитку підприємства. Головною причиною цієї проблеми є відсутність цілеспрямованого управління інтелектуальним капіталом.

Інтелектуальний капітал підприємства представляє собою засіб створення потенціалу стратегічного розвитку підприємства. Інтелектуальним капіталом підприємства створюються відповідні управлінські інноваційні технології, зокрема здійснюється перехід на управління процесами, формування технологій

роботи в команді, впроваджується відкрита інформаційна система, відбувається перехід на інноваційне управління і таке інше. Розроблені в рамках стратегічного управління місія, цілі, стратегія розвитку підприємства забезпечують таку реалізацію інтелектуального капіталу підприємства, яка створює синергетичний ефект взаємодії інтелектуальних ресурсів стратегічного розвитку підприємства і формує довгострокові потоки доданої вартості. Як результат інтелектуальний капітал підприємства служить засобом відтворення самого підприємства, його довгострокової міцності, адаптаційного і випереджаючого розвитку.

Ціль роботи.

Мета даної статті полягає в розкритті поняття ефекту інтелектуального важеля, використання якого дозволяє істотно збільшити додану вартість.

Виклад основного матеріалу.

Підприємство, що активно використовує свій інтелектуальний капітал, збільшує створену додану вартість. Це досягається в результаті виникнення ефекту інтелектуального важеля. Використовується положення, що виробничі чинники беруть участь в процесі виробництва, і тому всі вони в рівній мірі є продуктивними, кожен з них створює вартість.

Позиція використання в розрахунках ефекту інтелектуального важеля величини прибутку підприємств не представляється обґрунтованою, оскільки показник наявності або відсутності прибутку особливо в сучасних умовах неадекватно відображає фактичні успіхи підприємств на ринку. Тому доцільно, на нашу думку, використання значення доданої вартості, що відображає загальну вартість, створену безпосередньо підприємством, є фактичним внеском підприємства у виробництво продукції.

Додана вартість - різниця між ринковою ціною обсягу продукції, що вироблена підприємством, і витратами на покупку у постачальників сировини,

матеріалів і напівфабрикатів [4 с.79]. Отже, обчислення доданої вартості засноване на зіставленні валової продукції в грошовому виразі і поточних матеріальних витрат на її виготовлення. Додана вартість формується капіталом підприємства, який складається з декількох частин: матеріальні ресурси, що включають інвестиційні ресурси, - «капітал», і інтелектуальні ресурси, що реалізуються через інтелектуальну працю, - «інтелектуальний капітал». Відомо, що властивості системи (цілого) більше, ніж сума властивостей її частин. Відповідно, вартість цілого повинна перевищувати суму вартостей його елементів. Дане твердження справедливе для будь-якого набору ресурсів, зокрема матеріальних ресурсів (капітал) і інтелектуальних ресурсів (інтелектуальний капітал). В цьому випадку створена в результаті об'єднання ресурсів підприємства додана вартість включає якусь системну добавку, як результат виникнення синергетичного ефекту. Домінуюча роль у взаємодії вказаних ресурсів належить інтелектуальному капіталу. В результаті нарощування і використання інтелектуального капіталу і його з'єднання з ресурсами підприємства посилюється дія синергетичного ефекту, поліпшується результат взаємодії всіх ресурсів підприємства, що відбивається на істотному зростанні виробленої доданої вартості. Ефект синергії виникає за рахунок більш ефективного, інноваційного використання матеріальних ресурсів, за рахунок реалізації можливостей, що відкриваються, в задоволенні реального і потенційного попиту на ринку в результаті застосування інтелектуального капіталу. Застосування інтелектуального капіталу збільшує економічну віддачу ресурсів підприємства, збільшує їх внесок (продуктивність) у формування доданої вартості. Ефект синергії виникає від взаємодоповнюючої дії капіталу і інтелектуального капіталу, а також складових інтелектуального капіталу, сукупний результат якого перевищує результат самостійної дії кожного їх них. Більший дохід може бути отриманий з тими ж витратами матеріальних ресурсів при використанні інтелектуального капіталу. Мова йде про використанні матеріальних ресурсів

підприємства у взаємодії з інтелектуальними ресурсами працівників для випуску рентабельної продукції.

Виникнення синергетичного ефекту як результату взаємодії елементів інтелектуального капіталу можна показати на прикладі роботи команди (групи), зокрема управлінською. Залежно від злагодженості команди синергетичний ефект може мати позитивну, негативну і нульову дію. Недостатньо злагоджені команди, трудові колективи марно втрачають енергію окремих своїх учасників у вигляді знань, досвіду, навичок, тобто інтелектуального людського капіталу. Кожен з учасників може працювати з повною віддачею, але загальний результат буде посередній, або навіть гірше, ніж, якби вони працювали самостійно. Тобто дія синергетичного ефекту негативна. І навпаки, чим більше злагодженість, тим більше вірогідність виникнення позитивного ефекту синергії. Найбільш важливою умовою виникнення позитивного ефекту синергії є могутній інтелектуальний людський капітал кожного члена команди, що виявляється в глибоких знаннях в області предмету своєї діяльності. Нульова дія синергетичного ефекту характерна для груп, де учасники виконують автономні операції або чітко визначені функції. Глибина загального інтелектуального людського капіталу характеризується глибиною знань кожного учасника. Широта загального інтелектуального людського капіталу групи визначається як сума знань, які має в своєму розпорядженні кожен учасник. Такі групи вирішують свої проблеми не умінням, а числом, привертаючи нових фахівців в певній області. Такий тип використання інтелектуального людського капіталу не дає синергетичного ефекту в результатах діяльності групи. Результати використання індивідуальних інтелектуальних людських капіталів лише арифметично підсумовуються. Позитивний синергетичний ефект виникає не тільки за рахунок підсумовування знань, які мають в своєму розпорядженні члени команди, але і за рахунок з'єднання різних знань (знань членів команди і знань, накопичених організацією раніше) в єдине ціле для вирішення проблеми, що виникла. Загальний (цілісний) інтелектуальний

людський капітал з кожним новим знанням стає не тільки «ширшим», але і глибше, що і додає йому позитивний синергетичний ефект. Використання цілісного інтелектуального людського капіталу у результаті відбивається на прирості доданої вартості. Таким чином, на прикладі функціонування команди показано виникнення синергетичного ефекту в результаті взаємодії таких елементів інтелектуального капіталу, як інтелектуальний людський капітал (інтелектуальні ресурси окремих працівників), а також колективних (організаційних) знань.

Синергетичний ефект може виникнути і при взаємодії таких складових інтелектуального капіталу як інтелектуальний людський капітал і інтелектуальний продукт, що виступає об'єктом інтелектуальної власності. Наприклад, працівник, використовуючи свій інтелектуальний людський капітал, може удосконалити винахід, корисну модель або інший об'єкт інтелектуальної власності, що створений іншим носієм інтелектуального людського капіталу, внаслідок чого об'єкт набуває властивостей нового інтелектуального продукту.

Інтелектуальний капітал підсилює синергетичний ефект об'єднання ресурсів підприємства. Цю дію інтелектуального капіталу можна назвати ефектом інтелектуального важеля.

Ефект інтелектуального важеля - це приріст доданої вартості, отриманий завдяки використанню інтелектуального капіталу, що підсилює синергетичний ефект взаємодії ресурсів підприємства. По-іншому, це збільшення віддачі ресурсів підприємства завдяки використанню інтелектуального капіталу. При використанні інтелектуальних ресурсів капітал зростає.

Ефект синергії (взаємний вплив чинників) можна визначити декількома методами:

1. Методом багатофакторного планування експерименту.
2. У інноваційному менеджменті розглядається показник взаємодії технологічного ланцюжка, де порівнюється результат, коли елементи

технологічного ланцюжка функціонують незалежно і коли вони взаємозв'язані функціями. Аналогічний метод можна застосувати до одного підприємства, вводячи в технологічний ланцюжок підрозділи, і до одного підрозділу розглядаючи колективну і індивідуальну працю.

3. Методами економетрії при аналізі на мультиколінеарність (взаємний вплив).

4. Методами фінансового менеджменту на основі прогнозування грошових потоків при взаємному використанні трьох видів капіталу і їх дисконтування.

5. Методами прогнозування результату (доданій вартості) по чинниках на основі всебічного ретроспективного аналізу і вивчення тенденцій їх зміни: прогнозування на основі екстраполяції (кількісний метод), експертних методів (якісний) і методів моделювання (логічне (метод сценарію, історичні аналогії), інформаційне і математичне моделювання (статистичні моделі, економіко-математичні)). Прогнозування на основі екстраполяції - аналізуючи зміну результату у минулому і досліджуючи чинники, що обумовлюють ці зміни, можна зробити висновки про закономірності його зміни в майбутньому - досліджується залежність результату від чинників (можливе застосування різних видів функцій: лінійна, статична, 8 - образна, гіперболічна, логарифмічна і таке інше) і проводиться екстраполяція тенденцій. Прогнозування результату по чинниках здійснюється на основі методів кореляційного і регресивного аналізу. Екстраполяція тенденцій припускає схожість умов, функцій, принципів розвитку у минулому і майбутньому.

Висновки. Таким чином, ефективне використання інтелектуального капіталу підсилює синергетичний ефект об'єднання ресурсів підприємства, який проявляється в істотному зростанні виробленої доданої вартості. Приріст доданої вартості завдяки використанню інтелектуального капіталу автор називає ефектом інтелектуального важеля. Щоб отримати позитивний ефект

інтелектуального важеля необхідним є нарощування інтелектуального капіталу і його активне використання у взаємозв'язку з ресурсами, що має в своєму розпорядженні підприємство, з орієнтацією на запити споживача.

Аннотация. Выявлено, что в результате использования интеллектуального капитала, усиливающего взаимодействие ресурсов предприятия, возникает эффект интеллектуального рычага, который проявляется в существенном росте произведенной добавленной стоимости.

Annotation. It is exposed, that as a result of the use of intellectual capital, strengthening co-operation of resources of enterprise, there is an effect of intellectual lever which shows up in substantial growth of the made value added.

Список використаних джерел:

1. Брукинг Э. Интеллектуальный капитал / Э. Брукинг ; пер. с англ. под ред. Л.Н. Ковалик. – СПб : Питер, 2001. - 330 с.
2. Зинов В. Интеллектуальный капитал как базовая характеристика стоимости бизнеса / В. Зинов, К. Сафарян // Интеллектуальная собственность. - 2001. - № 5-6. - С. 23-25.
3. Иноземцев В. Л. За пределами экономического общества / В. Л. Иноземцев. - М. : «Academia» - «Наука» , 1998. - 342 с.
4. Интеллектуальный капитал - стратегический потенциал организации: учебное пособие. / под ред. А. Л. Гапоненко, Т. М. Орловой - М. : Издательский Дом «Социальные отношения», 2003. - с. 375.
5. Кендрик Дж. Совокупный капитал США его формирование / Дж. Кендрик - М. : Професс, 1978. – 382 с.
6. Леонтьев Б.Б. Цена интеллекта: Интеллектуальный капитал в Российском бизнесе / Б. Б. Леонтьев - М. : Изд. Центр «Акционер» , 2002. – 101 с.
7. Эдвинссон Л. Интеллектуальный капитал. Определение истинной стоимости компании / Новая постиндустриальная волна на Западе. Антология / Л. Эдвинссон, М. Мэлоун. - М.: Асайепма, 1999. с. 432.